

УДК 628.3:658.562

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКО-ТЕХНІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ГОСПОДАРСТВА ПИВОВАРНОГО ЗАВОДУ

А.П.Калюжний,
кандидат технічних наук, доцент Полтавського
національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка,
Л.Л.Зубричева,
ст. викладач Полтавського національного
технічного університету імені Юрія Кондратюка,
О.М.Черняк,
науковий співробітник НДЦ
«Полтаваагропромпродуктивність»

*Проаналізовано можливість
повторного використання води на
пивоварному заводі, як джерела підвищення
рівня рентабельності виробництва.*

*Здійснено оцінювання фактичних
витрат води пивоварного заводу за двома
варіантами балансових схем.*

Ключові слова: собівартість продукції, економіко-технічна ефективність, енергетичне господарство, пивоварний завод, балансова схема.

Постановка проблеми. При проектуванні або реконструкції систем енергетичного господарства підприємств харчової промисловості необхідно враховувати можливість повторного використання зворотних вод [4]. Це підвищує ефективність роботи самого підприємства і опосередковано впливає на собівартість продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідність удосконалення водогосподарського комплексу підприємств харчової промисловості обумовлена спрямованістю на вирішення пріоритетних державних завдань [4-6]. Указані праці підтверджують факт постійної уваги до проблем раціонального використання водних ресурсів на підприємствах, проте питання вибору ефективної й економічно вигідної балансової схеми залишається не до кінця розв'язаним [7-10].

Виділення не розв'язаних раніше частини проблеми. Наразі виникла необхідність в аналізі технічної цілісності систем водопостачання та водовідведення пивоварного заводу.

Суттєве зменшення води на підживлення, що у підсумку опосередковано відбивається на вартість самої продукції, обґрунтовано відповідними економіко-технічними розрахунками.

Мета дослідження – проаналізувати економіко-технічну ефективність енергетичного господарства пивоварного заводу. Запропонувати більш економічну балансову схему енергетичного господарства даного підприємства

Виклад основного матеріалу. Важливою складовою енергетичного господарства пивоварного заводу є системи водопостачання і водовідведення.

На території підприємства є три артезіанські свердловини. Перша свердловина глибиною 700м забирає воду із сеноман-нижньокрейдяного водоносного горизонту. Вода цієї свердловини використовується для господарсько-питних і технологічних потреб. Друга і третя свердловини забирають воду з Харківського водоносного горизонту вода використовується для виробництва пива. Вода у виробництві пива використовується на виробництво і охолодження сусла, гідравлічне видалення солодової і хмільної дробини, миття обладнання, трубопроводів і тари, на потреби котельні і холодильно-компресорної станції, господарсько-побутові потреби. Крім того, вода входить в склад готової продукції.

Для виробничих та господарсько-побутових потреб на заводі використовується вода питної якості, що відповідає діючим санітарним нормам і правилам [1]. Для прикладу розглядаємо ПАТ «Фірма Полтавпиво». Система водопостачання – прямоточна з оборотним циклом охолоджуючих вод холодильно-компресорної станції і з послідовним використанням води після охолодження сусла на мийку обладнання, трубопроводів, тари, на затірку солоду, вилуговування і видалення солодової і хмільної дробини.

Загальна кількість води та стічної води на промисловому підприємстві визначається за формулою:

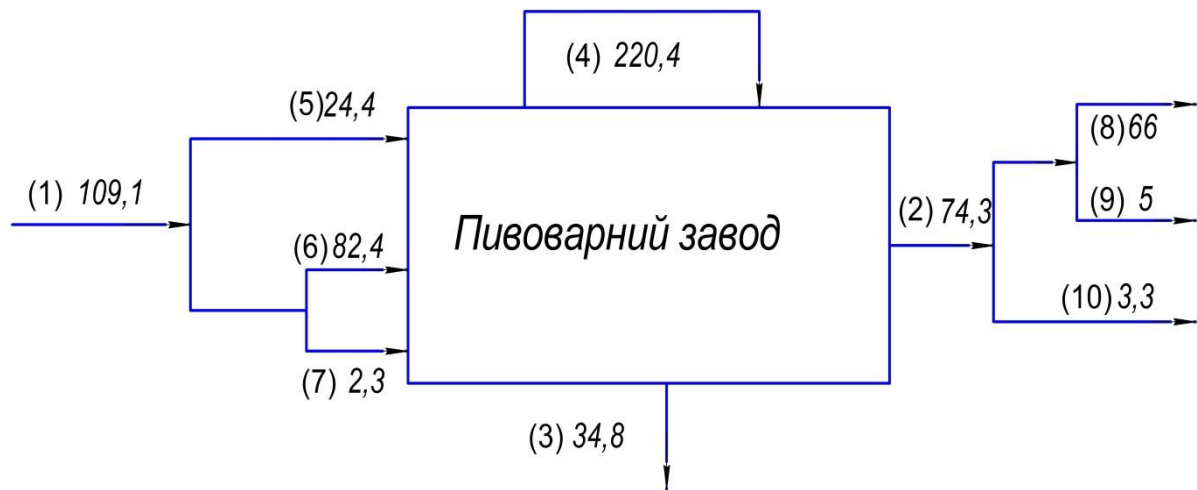
$$Q = \frac{N \cdot B}{86400}, \text{ м}^3/\text{с}, \quad (1)$$

де N - норма водовідведення на одиницю продукції, м³/т;

B – обсяг виробництва, т/доб.

Балансова схема водопостачання і водовідведення графічно представляє якісні та кількісні зв'язки між окремими цехами, допоміжними приміщеннями та спорудами водопровідно-каналізаційного господарства заводу.

Теоретичні норми витрат води та стічних вод на пивоварному заводі згідно джерела [2] наведені у вигляді балансової схеми на рис.1

Рис.1 Теоретичні норми витрат води та стічних вод на пивоварному заводі

1 – водоспоживання; 2 – водовідведення; 3 – втрати води; 4 – обігове водопостачання; 5 – технічна вода; 6 – виробнича вода; 7 – вода для господарсько-питних потреб; 8 – виробничі стічні води, що потребують очищення; 9 – побутові стічні води, що потребують очищення; 10 – стічні води, що не потребують очищення.

Джерело: побудовано на основі даних [2].

Фактичні витрати води та стічних вод для цехів та допоміжних приміщень пивоварного заводу показані у вигляді балансових схем на рис. 2,3.

Для вибору більш раціонально-економічного варіанту розглядаємо дві балансові схеми.

I варіант: технічне та питне водопостачання здійснюється з власних артезіанських свердловин підприємства. Для охолодження оборотної води на

території заводу застосовуються градірні. Стічні води подаються на міські водовідвідні споруди.

II варіант: передбачає використання очищеної та доочищеної стічної води для технічного водопостачання. Також розглядається питання послідовного використання води після локальних очисних споруд на підприємстві. В цеху виробництва пива зворотна вода використовується для охолодження технологічного устаткування. Це суттєво зменшить забір води з артезіанських свердловин заводу.

Згідно побудованих балансових схем водопостачання і водовідведення промислового підприємства, визначаємо економіко-технічну ефективність енергетичного господарства пивоварного заводу за двома варіантами.

Відсоток кількості використаної води на пивоварному заводі визначається:

$$P_{об} = \frac{Q_{об}}{Q_{об} + Q_{під}} \cdot 100\%; \quad (2)$$

де $Q_{об}$ – витрата води, яка використовується в обороті, м³/добу;

$Q_{під}$ – витрата води на підживлення, яка подається в систему водоспоживання, м³/добу.

Розрахунки проводимо окремо для цехів і для заводу в цілому.

Згідно схеми № 1:

Цех виробництва пива:

$$P_{об} = \frac{0}{0 + 488,3 + 274,35 + 142,53} \cdot 100\% = 0\%;$$

Цех видобування вуглекислоти:

$$P_{об} = \frac{0}{0 + 21,8} \cdot 100\% = 0\%;$$

Котельня:

$$P_{об} = \frac{0}{0 + 76,91} \cdot 100\% = 0\%;$$

Гаражі, ремонтне обслуговування автомобілів:

$$P_{об} = \frac{0}{0 + 1,3} \cdot 100\% = 0\%;$$

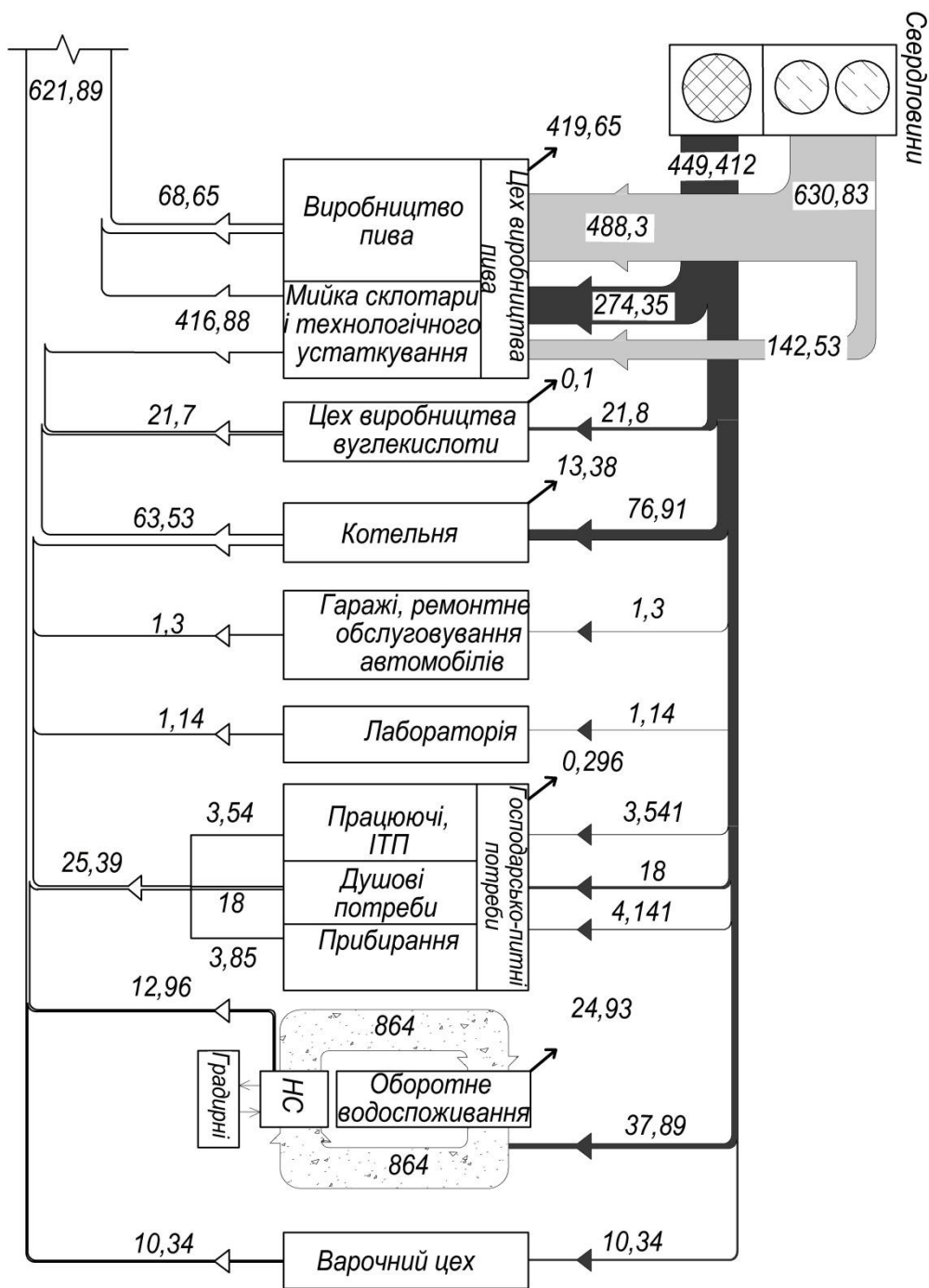

Рис.2 Фактичні витрати води та стічних вод для цехів та допоміжних приміщень пивоварного заводу за I варіантом.

Джерело: власна розробка

Умовні позначення:

- Водоспоживання з Харківського водоносного горизонту
- водовідведення
- Водоспоживання з Сеноман - Нижньокрейдяного водоносного горизонту
- оборотне водопостачання

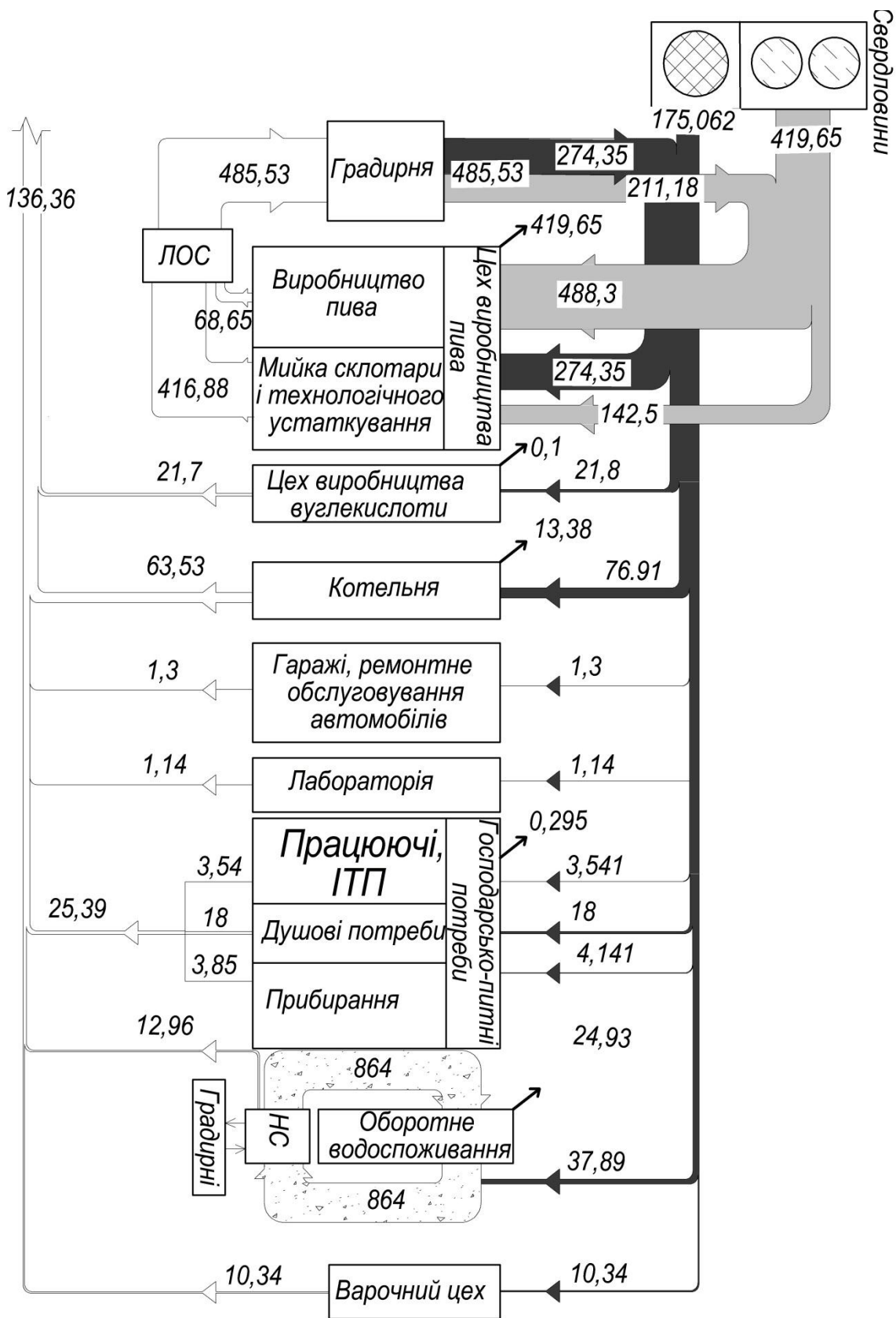

Рис.3 – Фактичні витрати води та стічних вод для цехів та допоміжних приміщень пивоварного заводу за II варіантом.

Лабораторія:

$$P_{об} = \frac{0}{0+1,14} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Господарсько-питні потреби:

$$P_{об} = \frac{0}{0+3,541+18+4,141} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Цех оборотного водоспоживання:

$$P_{об} = \frac{864}{864+37,89} \cdot 100\% = 96,11\% ;$$

Варильний цех:

$$P_{об} = \frac{0}{0+10,34} \cdot 100\% = 0\%$$

Оцінюємо використання оборотної системи у всьому об'єкті водопостачання в цілому. Розрахунки ведемо за тією ж формулою. Згідно першої балансової схеми:

$$P_{об} = \frac{864}{864+449,412+630,83} \cdot 100\% = 59,23\%$$

Згідно схеми № 2:

Цех виробництва пива:

$$P_{об} = \frac{0}{0+488,3+274,35+142,53} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Цех видобування вуглекислоти:

$$P_{об} = \frac{0}{0+21,8} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Котельня:

$$P_{об} = \frac{0}{0+76,91} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Гаражі, ремонтне обслуговування автомобілів:

$$P_{об} = \frac{0}{0+1,3} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Лабораторія:

$$P_{об} = \frac{0}{0+1,14} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Господарсько-питні потреби:

$$P_{об} = \frac{0}{0+3,541+18+4,141} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Цех оборотного водоспоживання:

$$P_{об} = \frac{864}{864+37,89} \cdot 100\% = 96,11\% ;$$

Варильний цех:

$$P_{об} = \frac{0}{0+10,34} \cdot 100\% = 0\%$$

Цех оборотного водоспоживання:

$$P_{об} = \frac{2,26+0,83+0}{2,26+0,83+1,5939} \cdot 100\% = 66\% ;$$

Оцінюємо використання оборотної системи у всьому об'єкті водопостачання в цілому. Розрахунки ведемо за тією ж формулою. Згідно другої балансової схеми:

$$P_{об} = \frac{864}{864+175,062+419,65} \cdot 100\% = 44,43\%$$

Безповоротні втрати води у відсотковому відношенні на підприємстві:

$$P_{втр} = \frac{Q_{підж} - Q_{скид}}{Q_{об} + Q_{підж} + Q_{посл}} \cdot 100\% ;$$

де $Q_{скид}$ – витрати стічної води, що скидається у водовідвідну мережу;

$Q_{посл}$ – витрати води, яка використовується послідовно.

Згідно схеми № 1:

Цех виробництва пива:

$$P_{втр} = \frac{(488,3+274,35+142,53) - (416,88+68,65)}{0+(488,3+274,35+142,53)+0} \cdot 100\% = 46,36\% ;$$

Цех видобування вуглекислоти:

$$P_{втр} = \frac{21,8-21,7}{0+21,8+0} \cdot 100\% = 0,45\% ;$$

Котельня:

$$P_{\text{втр}} = \frac{76,91 - 63,53}{0 + 76,91 + 0} \cdot 100\% = 17,39\% ;$$

Гаражі, ремонтне обслуговування автомобілів:

$$P_{\text{втр}} = \frac{1,3 - 1,3}{0 + 1,3 + 0} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Лабораторія:

$$P_{\text{втр}} = \frac{1,14 - 1,14}{0 + 1,14 + 0} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Господарсько-питні потреби:

$$P_{\text{втр}} = \frac{(3,541 + 18 + 4,141) - 25,39}{0 + (3,541 + 18 + 4,141) + 0} \cdot 100\% = 1,13\% ;$$

Цех оборотного водоспоживання:

$$P_{\text{втр}} = \frac{37,89 - 12,96}{864 + 37,89 + 0} \cdot 100\% = 0,07\% ;$$

Варильний цех:

$$P_{\text{втр}} = \frac{10,34 - 10,34}{0 + 10,34 + 0} \cdot 100\% = 0\%$$

Загальна кількість безповоротної витрати води на підприємстві за схемою 1:

$$P_{\text{втр}} = \frac{(449,412 + 630,83) - 621,89}{864 + (449,412 + 630,83) + 0} \cdot 100\% = 23,57\%$$

Згідно схеми № 2:

Цех виробництва пива:

$$P_{\text{втр}} = \frac{(488,3 + 274,35 + 142,53) - 0}{0 + (488,3 + 274,35 + 142,53) + 485,53} \cdot 100\% = 65,08\% ;$$

Цех видобування вуглекислоти:

$$P_{\text{втр}} = \frac{21,8 - 21,7}{0 + 21,8 + 0} \cdot 100\% = 0,45\% ;$$

Котельня:

$$P_{\text{втр}} = \frac{76,91 - 63,53}{0 + 76,91 + 0} \cdot 100\% = 17,39\% ;$$

Гаражі, ремонтне обслуговування автомобілів:

$$P_{\text{втр}} = \frac{1,3 - 1,3}{0 + 1,3 + 0} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Лабораторія:

$$P_{\text{втр}} = \frac{1,14 - 1,14}{0 + 1,14 + 0} \cdot 100\% = 0\% ;$$

Господарсько-питні потреби:

$$P_{\text{втр}} = \frac{(3,541 + 18 + 4,141) - 25,39}{0 + (3,541 + 18 + 4,141) + 0} \cdot 100\% = 1,13\% ;$$

Цех оборотного водоспоживання:

$$P_{\text{втр}} = \frac{37,89 - 12,96}{864 + 37,89 + 0} \cdot 100\% = 0,07\% ;$$

Варильний цех:

$$P_{\text{втр}} = \frac{10,34 - 10,34}{0 + 10,34 + 0} \cdot 100\% = 0\%$$

Загальна кількість безповоротної витрати води на підприємстві за схемою 2:

$$P_{\text{втр}} = \frac{(175,062 + 419,65) - 136,36}{864 + (175,062 + 419,65) + 485,53} \cdot 100\% = 23,57\%$$

Ефективність використання води з джерела:

$$K = \frac{Q_{\text{нід}} - Q_{\text{свід.}}}{Q_{\text{нід}}} \leq 1$$

Згідно схеми № 1:

Цех виробництва пива:

$$K_{\text{вук}} = \frac{(488,3 + 274,35 + 142,53) - (68,65 + 416,88)}{(488,3 + 274,35 + 142,53)} = 0,46 \leq 1$$

Цех видобування вуглекислоти:

$$K_{\text{вук}} = \frac{21,8 - 21,7}{21,8} = 0 \leq 1 ;$$

Котельня:

$$K_{\text{вук}} = \frac{76,91 - 63,53}{76,91} = 0,17 \leq 1 ;$$

Гаражі, ремонтне обслуговування автомобілів:

$$K_{\text{вик}} = \frac{1,3 - 1,3}{1,3} = 0 \leq 1 ;$$

Лабораторія:

$$K_{\text{вик}} = \frac{1,14 - 1,14}{1,14} = 0 \leq 1 ;$$

Господарсько-питні потреби:

$$K_{\text{вик}} = \frac{(3,541 + 18 + 4,141) - 25,39}{(3,541 + 18 + 4,141)} = 0,011 \leq 1 ;$$

Цех оборотного водоспоживання:

$$K_{\text{вик}} = \frac{37,89 - 12,96}{37,89} = 0,65 \leq 1 ;$$

Варильний цех:

$$K_{\text{вик}} = \frac{10,34 - 10,37}{10,34} = 0 \leq 1$$

Загальна ефективність використання води з джерела на підприємстві за схемою 1:

$$K_{\text{вик}} = \frac{(449,412 + 630,83) - 621,89}{(449,412 + 630,83)} = 0,46 \leq 1$$

Згідно схеми № 2:

Цех виробництва пива:

$$K_{\text{вик}} = \frac{(488,3 + 274,35 + 142,53) - (68,65 + 416,88)}{(488,3 + 274,35 + 142,53)} = 0,46 \leq 1$$

Цех видобування вуглекислоти:

$$K_{\text{вик}} = \frac{21,8 - 21,7}{21,8} = 0 \leq 1 ;$$

Котельня:

$$K_{\text{вик}} = \frac{76,91 - 63,53}{76,91} = 0,17 \leq 1 ;$$

Гаражі, ремонтне обслуговування автомобілів:

$$K_{\text{вик}} = \frac{1,3 - 1,3}{1,3} = 0 \leq 1 ;$$

Лабораторія:

$$K_{\text{вик}} = \frac{1,14 - 1,14}{1,14} = 0 \leq 1 ;$$

Господарсько-питні потреби:

$$K_{\text{вик}} = \frac{(3,541 + 18 + 4,141) - 25,39}{(3,541 + 18 + 4,141)} = 0,011 \leq 1 ;$$

Цех оборотного водоспоживання:

$$K_{\text{вик}} = \frac{37,89 - 12,96}{37,89} = 0,65 \leq 1 ;$$

Варильний цех:

$$K_{\text{вик}} = \frac{10,34 - 10,37}{10,34} = 0 \leq 1$$

Загальна ефективність використання води з джерела на підприємстві за схемою 2:

$$K_{\text{вик}} = \frac{(175,062 + 419,65) - 136,36}{(175,062 + 419,65)} = 0,42 \leq 1$$

Висновки:

1. Отже, встановлено, що запропонований другий варіант балансової схеми є більш ефективним порівняно з першим. Позитивним фактором є збільшення коефіцієнту використання води та відсотку використання оборотної води.

2. Використання очищених зворотних вод для технічного водопостачання зменшує кількість води, яка забирається із свердловини (594,712 м³/добу замість 1080,242 м³/с) та витрату стічних вод, які скидаються до міської каналізаційної мережі (136,36 м³/добу замість 621,89 м³/добу), а також підвищує ефективність роботи всієї системи водоспоживання та водовідведення в цілому.

3. Для підвищення економіко-технічної ефективності систем водопостачання і водовідведення пивоварних заводів бажано звертати увагу на дані рекомендації з відповідними корективами, що враховують індивідуальні особливості підприємств.

Список літератури

1. ДСанПіН 2.2.4-171-10. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною. – К., 2010 – 41 с.

2. Укрупненные нормы водопотребления и водоотведения для различных отраслей промышленности / Совет Экономической взаимопомощи, ВНИИ ВОДГЕО Госстроя СССР. –

М.: Стройиздат, 1984.- 590 с.

3. Водний кодекс України; Повітряний кодекс України: Тести відповідають офіц. – К.: Школа, 2003. – 96 с.

4. Калюжний А.П. Удосконалення енергетичного господарства олійно-екстракційного підприємства / А.П.Калюжний, Л.Л. Зубричева, Г.В. Ільїна // Науково-практичний збірник «Продуктивність агропромислового виробництва». – Київ: НДІ «Укראгропромпродуктивність». – 2016. – Вип. 28. – С. 50 – 57.

5. Калюжний А.П. Експериментальне дослідження якісних показників стічних вод підприємств м.Полтава / А.П.Калюжний, В.Д. Земогляд // Науковий вісник будівництва. – Харків: ХНУБА, ХОТВ АБУ. – 2015. – Вип. 39 (81). – С.134– 138.

6. Зубричева Л.Л. Аналіз складових водогосподарського комплексу Полтавської області / Л.Л. Зубричева, О.С. Палій // Сборник научных трудов SWorld. – Том 18. Вып №3 (36). – Иваново, 2014. – С.97-100.

7. Калюжний А.П. Оцінювання відповідності таблиць гідравлічного розрахунку водовідвідних труб сучасним матеріалам труб / Калюжний А.П., Л.Л.Зубричева // Науково-технічний збірник «Проблеми водопостачання, водовідведення та гідравліки». – Київ: ХНУБА. – 2016. – Вип. 27. – С. 149 – 155.

8. Калюжний А.П. Економічне порівняння варіантів гідравлічного розрахунку мережі водовідведення / А.П.Калюжний, Л.Л. Зубричева, О.О. Кривенко // Науковий вісник будівництва: Зб. наук. пр. – Вип.№1 (83). – Харків: ХНУБА, ХОТВ АБУ, 2016. – С. 193-196.

9. Запольський А.К. Водопостачання, водовідведення та якість води: підручник / А.К. Запольський. – К.: Вища школа, 2005. – 671с.

10. Левківський С.С., Падун М.М. Раціональне використання і охорона водних ресурсів: Підручник. – К.: Либідь, 2006. – 280 с.

**Исследование экономико-технической эффективности энергетического хозяйства
пивоваренного завода**

А.П. Калюжний

Л.Л. Зубричева

Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка

О.М.Черняк

Научный сотрудник НИЦ «Полтаваагропромпроизводительность»

Проанализирована возможность повторного использования воды на пивоваренном заводе, как источника повышения уровня рентабельности производства.

Осуществлено оценок фактических расходов воды пивоваренного завода по двум

вариантам балансовых схем.

Economic research design efficiency power sector brewery

AP Kalyuzhniy, LL Zubricheva

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava

O.M.Chernyak

Poltava research center of productivity of agroindustrial complex

The possibility of re-use of water in a brewery as a source of increasing the level of profitability of production is analysed.

The actual water consumption of the brewery was estimated using two variants of the balance schemes.

КАЛЮЖНИЙ АНАТОЛІЙ ПАВЛОВИЧ

кандидат технічних наук, доцент

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

м. Полтава, просп. Першотравневий 24, 36011

anatoliy1975@mail.ru

ЗУБРИЧЕВА ЛЮДМИЛА ЛЕОНІДІВНА

старший викладач

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

м. Полтава, просп. Першотравневий 24, 36011

zybricheva@ukr.net

ЧЕРНЯК Ольга Михайлівна

науковий співробітник НДЦ «Полтаваагропромпродуктивність»

м. Полтава, вул.Сковороди,8, 36003

тел.: 80532227695

olenenka@i.ua